

Vera Caharija Pizzolitto

UDK 808.63:805.0(450.361)

INTERFERENČE Z ITALIJANŠČINO V PISNIH IZDELKIH UČENCEV SREDNJE ŠOLE V NABREŽINI

Slovenščina v okolju, v katerem živimo, ni enakopravna z jezikom večinskega naroda. Podrejena mu je v mnogih družbenogospodarskih področjih, v nekatera, npr. v javno upravo, pa skorajda nima vstopa. Iz tega sledi, da se slovenski jezik pri nas ne more polno razvijati v vseh svojih funkcijskih in socialnih zvrsteh. Tako v marsikaterem govornem položaju uporabljamo italijanske leksikalne in oblikovno-skladenjske prvine, kadar celo ne zamenjemo jezika.

V zadnjih desetletjih se je z družbenogospodarskim razvojem, ki je med drugim povzročil spreminjanje narodnostne sestave nekdanj po večini slovenskih vasi in občin, in z agresivnostjo in vseprisotnostjo italijanskih množičnih občil — zlasti televizije — pritisk italijanščine na slovenščino še povečal. Njegove posledice se kažejo v številnih interferencah z italijanščino oz. njeno podzvrstjo, tržaščino, na vseh ravneh slovenskega jezika. Italijanskih prvin je še največ v neformalnem govoru, iz njega pa bolj ali manj nezavedno prehajajo v formalizirano ustno in pisno sporočanje. V neformalnih govornih položajih se pogosto izražamo v nekakšnem hibridnem jeziku, katerega ogrodje je še kolikor toliko slovensko, njegovi sestavni deli, besede, pa so večinoma italijanski.

Npr.: Alora, si s^o div^otj^o r^o n^o feštini?¹

Govorne interference so že bile predmet poglobljenih študij (Živa GRUDEN, Marta IVAŠIČ in drugi). Zato sem v tej raziskavi usmerila svojo pozornost na pisno sporočanje. Takšno odločitev mi je narekovalo tudi prepričanje, da se v pisnih besedilih še najbolj vidi, do kod sega vpliv dominantnega jezika. Zaradi časovnega presledka med mislijo in njeno izrazno uresničitvijo lahko namreč delujejo razni obrambni mehanizmi, ki preprečujejo vse tisto prevzemanje tujega, ki se ga pisec zaveda in ga je zmožen nadomestiti z domačim. Iz pisnega sporočanja je torej najbolj razvidno, kolikšna je načetost slovenskega jezika v okolju, v katerem je vsa teža dvojezične komunikacije na Slovencih.

Zglede za posamezne interferenčne oblike sem vzela po večini iz spisov, ki so jih pisali učenci nižje srednje šole v Nabrežini v š. l. 1988/89 v okviru širše zasnovane raziskave, ki je imela za cilj preučiti odnos med jezikovno zmožnostjo učencev in njihovim splošnim učnim uspehom. Skupno sem analizirala 61 izdelkov. Primeri interferenčnih napak, ki jih v nadaljevanju navajam in skušam razložiti, predstavljajo le izsek problema, katerega obseg je veliko večji.

Interference z italijanščino oz. tržaščino se kažejo, kot že rečeno, na vseh jezikovnih ravneh, vendar niso povsod enako pogoste. Najbolj številne in očitne so leksikalne interference; teh se učenec po večini zaveda in se jim skuša bolj ali manj uspešno izogniti (pri tem se nemalokrat zateka k uporabi slovenskih besed s širokim pomenom in k

¹ Ne pomnim, da bi se za časa mojega otroštva po slovenskih vaseh takole izražali. Zato sem tem bolj prepričana, da je množično vdiranje italijanskih besed v slovenski govor v dobršni meri posledica vseprisotnosti italijanskih medijev v naši družbi.

opisnemu poimenovanju). Nasprotno pa se interference na oblikovno-skladenjski ravnini rade izognejo zavestni kontroli in je učenec pred njimi skorajda nemočen.

Da lahko načrtujemo ustrezne operativne postopke za preprečevanje teh napak, vsaj za tisti del jezikovne vzgoje, ki pripada šoli, je potrebno dvoje:

— Prvič, da jezikovna sestava med sabo primerjamo in ugotovimo, v čem se razlikujeta; razlike so potencialen vir interferenc, čeprav ne gre zanemarjati vpliva zunajjezikovnih dejavnikov. Pri takšni kontrastivni analizi moramo paziti, da ne bi značilnosti enega ali drugega jezikovnega sistema poenostavljali in tako prezrli dejanski izvir določene napake.

— Drugič, da na tej podlagi natanko določimo posamezne interferenčne oblike.²

Pri razvrstitvi napak sem se zgledovala po študiji jezikoslovca U. WEINREICHA Jeziki v stiku.

I. Interference na glasoslovni ravnini

Na glasoslovni ravnini sem ločila nepravilno izreko od napačnega zapisa besede zaradi stika z italijanščino.

Ker nisem imela na voljo posnetkov govora učencev, ampak samo njihove spise, interferenc v izreki nisem mogla natanko preučiti. Zato se glede teh omejujem na nekaj primerov, ki so mi znani iz okolja, v katerem živim.

Tipični interferenčni obliki na fonološki ravni sta: nerazlikovanje ali hipodiferenciacija glasov in pretolmačenje ali reinterpretacija glasov in glasovnih nizov. Med prve spada npr. nerazlikovanje naglašениh e-jev in o-jev po kvaliteti, med druge pa, denimo, opuščanje glasu *h* na začetku besede ali pa pretolmačenje glasovnega niza *va* v [*ua*] v besedi "hvala" [*huala*]. Medtem ko sta prva in tretja napaka dokaj razširjeni, je opuščanje začetnega *h* zaenkrat še omejeno na slovenske govorce, ki ne obiskujejo (ali niso obiskovali) slovenskih šol ali pa živijo v povsem italijanskem okolju. Vendar se napaka vsaj v določenih besedah, npr. lastnih imenih političnih ali zgodovinskih osebnosti, kot sta lahko *Havel* in *Hitler* [*Avel*, *Itler*], pod vplivom italijanskih govornih občil širi tudi med druge slovenske govorce.

Napačno zapisane besede zaradi stika z italijanščino sem poiskala v že omenjenih spisih. Vendar jih ni bilo veliko: vsega skupaj samo šest:

- *ribici* Čip in Čiap (slov. Čap, it. Ciap)
- *manma* je nagle jeze (slov. mama, it. mamma)
- *zemljevid Sardenije* (slov. Sardinija, it. Sardegna)
- *disko Euforija* (slov. Evforija, it. Euforia)
- *grem v Sestjan* (slov. Sesljan, it. Sistiana)
- *uči se za mehanika* (slov. mehanik, it. meccanico)

Iz skromnega števila napak je razvidno, da je kontrola pred vnašanjem tujih prvin na ravni pravopisa učinkovita. Učenci obvladajo oba pravopisna sestava in ju ne mešajo.

II. Interference na oblikovno-skladenjski ravnini

Na slovnični ravnini razlikujemo naslednje osnovne interferenčne tipe:

1. Prenos morfemov
2. Prenos skladenjskih razmerij
3. Preslikavo slovnične lastnosti besede oz. njene skladenjske vloge pri vzorčnem jeziku

² Takšen pristop k obravnavanemu problemu naj se smotrno vključuje v jezikovni pouk, ki naj teži k spoznavanju jezika v njegovi celovitosti in funkcionalnosti, poudarjajoč vlogo in pomen besed in njihovih oblik pri sporocanju, namesto suhoparnega naštevanja slovničnih pravil. Obenem je treba povečati priložnost živega stika z jezikom, njegove pasivne in aktivne rabe, kajti zlasti mlajši in jezikovno manj razviti učenci se jezika učijo predvsem s posnemanjem govornih vzorcev, s katerimi se srečujejo v svojem okolju.

4. Opuščanje obveznih slovničnih kategorij

1. Prenos morfemov

Zaradi različnosti oblikoslovnih sistemov jezikov v stiku je vnašanje italijanskih oblikoslovnih morfemov, še posebno v pisno sporočanje, zelo redek pojav. V preučenihi spisih ni bilo niti enega takega primera.

2. Prenos skladienjskih razmerij

Nasprotno pa so interference na ravni skladienjskih razmerij dokaj številne. Učenci prenašajo v slovenski jezik zlasti italijanski besedni red in vezavo. Tem napakam se tudi teže izogone, ker se jih večinoma ne zavedajo.

Primerov za napačni besedni red je precej, tako v neodvisnih kot v odvisnih stavkih. Oglejmo si nekatere:

- *Po kosilu oče gre v Šempolaj.*
(*Dopopranzo il papà va a S. Pelagio.*)
- *Drugače moja družina je še precej mirna.*
(*Per il resto la mia famiglia è abbastanza tranquilla.*)
- *Se ukvarja z zajčerejo.*
(*Si occupa di allevamento di conigli.*)
- *Vam predstavljam mojo družino.*
(*Vi presento la mia famiglia.*)
- *... je vedel, da Mitja je šel pohajati.*
(*... sapeva che Mitja era andato a spasso.*)

Kakor je videti iz primerov, delata učencem težave zlasti stava glagolov in zaimenskih besed.

Presenetile so me dokaj številne napake v zvezi s prevzemanjem italijanske oz. tržiške glagolske rekcije. V nekaterih primerih je tuja vezava že prej prodrla v slovenski krajevni govor.

Najpogostejša je napačna vezava z dajalnikom namesto s tožilnikom:

- *Mami in očetu moram ubogati.*
(*Devo ubbidire alla mamma e al papà.*)
- *Pravi, da mi boli trebuh.*
(*Dice che gli fa male la pancia.*)
- *Čudim se, kako da mami ne bolijo noge.*
(*Mi meraviglio come mai alla mamma non facciano male i piedi / le gambe.*)
- *Mama nam kriči.*
(slov. kraj. govor: *Mama nam krči.* / it. trž. narečje: *La mamma ne ziga.*)

En glagol se napačno veže z rodnikom:

- *Mama se večkrat jezi z nami.*
(*La mamma si arrabbia spesso con noi.*)

Bolj zapleten je naslednji primer napačne vezave:

- *Oče gre večkrat v Švici.*
(*Il papà va spesso in Svizzera.*)

Razlagam si ga kot posledico semantične širitve krajevnega vprašalnega prislova "kje" in sledeče širitve njegove skladienjske vloge zaradi enačenja z italijanskim "dove":

— <i>Dov'è il papà?</i>
<i>In Svizzera.</i>	— <i>Kje je oče?</i>
<i>V Švici.</i>
— <i>Dove va il papà?</i>
<i>In Svizzera.</i>	— <i>Kje gre oče?</i>
<i>V Švici.</i>

Glagola *biti* (je) in *iti* (gre) imata za učenca enako vezavo, in sicer z mestnikom.

Isti učenec pa je drugje napisal tudi takole:

— *Oče ima urarno v Trst.*

Napake v zvezi z glagolsko vezavo kažejo na to, da pri jezikovnem pouku še ne posvečamo dovolj pozornosti spoznavanju in razumevanju tega skladenjskega razmerja.

Tudi pri kontrastivni analizi, o kateri sem govorila v uvodu, bi kazalo, da bi učence ne opozarjali samo na razlike med sistemoma, temveč tudi na skupno pomensko strukturo besed. Konkretno, da je število udeležencev pri glagolskem dogodku odvisno od pomena glagola samega, ki je lahko univerzalen, različna so le slovnična sredstva, s katerimi bomo te udeležence izrazili (sklonske končnice, predložne zveze).³

Če se povrnemo k obravnavanima primeroma, ugotovimo, da je pomen slovenskih glagolov *biti* in *iti* povsem enak ekvivalentnim italijanskim glagolom *essere* in *andare*: prvi zaznamuje obstajanje oz. stanje v kraju, drugi pa premikanje, smer; vendar imata italijanska glagola enako rekcijo, slovenska pa različno in tudi slovnična sredstva, s katerimi je izraženo to razmerje, so drugačna (v it. samo predlog, v slov. predlog in sklonilo).

Med podredna skladenjska razmerja spada poleg vezave tudi ujemanje. Tudi tu je nekaj napak. Učenci včasih ne sklanjajo tujega lastnega imena v vlogi ujemalnega prilastka:

— *Imeli smo zajčka Dick.*

— *Oče je zelo podoben igralcu Bud Spencerju.*

V drugem primeru je možno, da je učenka napačno razumela pravilo o sklanjanju večbesednih tujih lastnih imen in zato sklanjala samo drugo sestavino.⁴

Precejšnje težave povzročata učencem povedkovnik *rad*. Nekateri ga napačno pregibajo, drugi pa pregibanje sploh opuščajo. V obeh primerih pa se ne ujema z besedo ali morfemom v osebku:

— *Brat hodi rada plavat.*

— *Oče se rada poheca.*

— *Radi jem njene specialitete.*

— *Mama je potrpežljiva in ima rad otroke.*

— *Večkrat se prepirava, a se imava vseeno rad.*

— *Babica me ima zelo rad.*

Razpoložljivost lažjega italijanskega modela (*volere/volersi bene*), ki ne predvideva kongruence med povedkovim določilom in osebkom, in nepoznanje oblikoslovnih lastnosti slovenskega povedkovnika *rad* (ki ima v nasprotju z drugimi povedkovniki ob osebni glagolski obliki to posebnost, da se pregiba v spolu in številu in se torej v teh slovničnih kategorijah ujema z osebkom)⁵ se očitno kombinirata in povzročata takšne napake.

3. Spreminjanje slovnične lastnosti besede oz. širjenje njene skladenjske vloge po vzorčnem jeziku

Pod vplivom italijanščine nekateri učenci spreminjajo besedam spol:

— *Upam, da bom dosegel moj sanj.*
(*Spero di raggiungere il mio sogno.*)

³ Glej M. Križaj-Ortar, *Vezljivost: iz pomena v izraz*, XXVI. SSJLK, Zbornik predavanj, FF Ljubljana, 1990, str. 129-140;

⁴ Glej Buenos Aires, Downing Street in druge podobne primere v SS J. Toporišiča, SS '76, str. 237.

⁵ Gl. J. Toporišič, *Nova slovenska skladnja*, DZS, Ljubljana '82, str. 116/117.

Učenec ni samo besedi *sanje* spremenil spol (in število), temveč jo je tudi uporabil v napačni zvezi z glagolom *doseči*. Takšna zveza ni pravilna niti v italijanščini: *doseči cilj/raggiungere uno scopo/un fine; uresničiti sanje/načrt/realizzare un sogno/un progetto*.

V naslednjih dveh primerih se je slovenski spol besede tako rekoč "izgubil med potjo". Učenec ga je zamenjal z italijanskim pri navezovanju na pravilno poimenovano predmetnost:

— *Babičino dvorišče ni tako veliko kot tisti naš.*

— *Imam tri stanovanja. Največji je ...*

Kar zadeva prvo poved, je možno, da je imel učenec v mislih narečni *borjač* in ne italijanski *cortile*, saj sta oba moškega spola. V drugi povedi pa ni dvoma, da je slovenskemu *stanovanju* prekrizal pot italijanski *appartamento* (m. sp.) To se vidi po moškem spolu naveznika.

Pri razmišljanju o možnih izvirihi napačne vezave sem že načela vprašanje semantične širitve besede in sledeče širitve njene skladske vloge. Tam sem prikazala, kako je krajevni vprašalni prislov *kje* zapolnil, pod vplivom tujega vzora, mesto sorodnega prislova *kam*.

Podobna usoda je doletela časovni veznik *ko*, ki ga je nadomestil, zaradi istovetenja z italijanskim *quando*, časovni vprašalni prislov *kdaj*:

— *Nalogo bom napisal, kdaj pridem domov.*

Do zamenjave je prišlo verjetno takole:

it. *Quando scriverai i compiti?*
Quando torno a casa.

slov. *Kdaj boš napisal naloge?*
Kdaj pridem domov.

V svojem šolskem okolju te napake zaenkrat še nisem zasledila; dokaj pogosta pa je med slovenskimi učenci iz Laškega (okolish, ki zavzema občine Trzič, Ronke in Štarancan v Goriški pokrajini). Tam je pritisk italijanščine na slovenščino močnejši kot npr. v Nabrežini.

Če mora učenec izbirati med težjim in lažjim jezikovnim modelom, se večinoma odloča za slednjega, saj je obvladovanje dveh različnih vzorcev (z vsemi njunimi zvrstmi!) zelo zahtevna naloga. To je verjetno eden izmed razlogov prevladovanja opisnega stopnjevanja pridevnikov. V neformalnem ustnem sporočanju je že povsem spodrinilo stopnjevanje z obrazili, medtem ko se v pisnem izražanju zaradi večje kontrole slednje še kar dobro drži.

V spisih sta bila samo dva primera neustreznega opisnega stopnjevanja:

— *Brat je bolj velik od mene.*

— *Ko ga spije kozarček, je bolj dobre volje.*

Bolj od tujega vpliva je tu opaziti vpliv pogovornega jezika.

4. Opuščanje obveznih slovničnih kategorij

Zelo razširjeno je opuščanje dvojine, še posebno v povedih, v katerih predmetnost, na katero se navezujejo osebne glagolske končnice ali zaimenske besede, ni neposredno poimenovana:

— *Oče se rad igra z nami, kar pa nas le malokrat veseli.*

— *Ko slišimo, da prihaja, hitro ugasnemo televizijo in tečemo v sobo se učit.⁶*

Da pa ne gre zgolj za neobvladovanje razmerja med naveznikom in nanašalnico, temveč za opuščanje dvojine pod vplivom slovenskega krajevnega narečja in, posredno,

⁶ Iz sobesedila, ki ga tu ne navajam, je razvidno, da je predmetnost, na katero se navezujejo glagolski in zaimenski navezniki, v dvojini: brat in sestra oz. dva brata.

italijanščine, pričajo primeri, v katerih je število razvidno ali iz neposredno poimenovane predmetnosti ali iz drugega naveznika v isti povedi:

- *Jaz in brat hodimo igrat košarko k Sokolu.*
- *Obe sestri so lenobe.*
- *Ko sva sama doma, se igramo v dnevni sobi.*
- *Večkrat se spreva zaradi kake neumnosti in mama nas vedno kaznuje.*

Zgornji primeri kažejo na različno stopnjo uzaveščenosti slovnične kategorije dvojine v prisojevalno-ujemalnem razmerju (razmerje osebek-povedek) in na različno jakost motnje — interference z drugim jezikovnim sistemom. V prvih dveh povedih smo priča direktnemu prenosu omenjenega skladijskega razmerja iz krajevnega narečja⁷ v knjižni jezik; ta učenec torej slabše pozna omenjeno slovnično zakonitost slovenskega knjižnega jezika. V drugih dveh primerih pa se učenec na začetku povedi povsem zaveda dvojine in jo ustrezno rabi; a komaj se njegova budnost zmanjša, nanjo pozabi.

III. Besedne interference

Na ravni besedišča se vpliv italijanščine kaže v več vrstah vnašanja, in sicer:

1. v neposrednjem prenosu tuje besede ali nerazčlenjene tuje besedne zveze;
2. v semantični širitvi slovenske besede zaradi njenega enačenja z ekvivalentno italijansko besedo;
3. v reprodukciji zloženke ali besedne zveze z enakovrednimi slovenskimi besedami.

1. Neposredni prenos tuje besede

V govoru je leksikalnih interferenc veliko, še posebej takih, ki imajo v sporočilu povezovalno ali čustveno vlogo, kot so npr. besede: *insomma, allora, uffa, aiuto, ma, però...* (po večini gre za slovnične besede — veznike ali členke — in za razne interjekcije).

V pisanju se omenjeni leksemi pojavljajo le izjemoma, ker se učenci verjetno dovolj dobro zavedajo njihove neslovenskosti.

V preučениh spisih je bil dvakrat prisoten protivni veznik *ma*:

— *Mama je bila jezna, ma ni rekla nič.*

Kar zadeva neposredno vnašanje pregibnih tujih besed v slovenski jezik, moramo razlikovati med tistimi, ki jih učenci prilagajajo slovenskim pravopisnim in oblikoslovnim zakonitostim, in onimi, ki jih le delno ali neprilagojene vgrajujejo v slovensko besedilo.

Med prevzetimi besedami nahajamo poleg italijanskih oz. tržaških še angleške tujke ter t.i. domače izposojenke.

a) Pravopisno in oblikoslovno prilagojene prevzete besede:

— <i>Bil je operiran za ernijo.</i>	(<i>ernia</i> = <i>kila</i>)
— <i>Igra fizarmoniko.</i>	(<i>fisarmonica</i> = <i>harmonika</i>)
— <i>Oče je imel vedno kompanijo.</i>	(<i>compagnia</i> = <i>družba</i>)
— <i>Imamo kanarina.</i>	(<i>canarino</i> = <i>kanarček</i>)
— <i>Zraven hiše je štala.</i>	(<i>it. stalla, pog. štala</i> = <i>hlev</i>)
— <i>Autobus se ustavi na nabrežinskem placu.</i>	(<i>plac, pog.</i> = <i>trg</i>) ⁸

b) delno ali neprilagojene prevzete besede

— *Mama nam pripravi pizzo.*

⁷ Slovensko krajevno narečje — verjetno pod vplivom italijanščine — ne pozna dvojine v prisojevalno-ujemalnem razmerju; pozna pa jo za dvojniskima števnikoma *dua* in *oba* (čeprav samo v imenovalniku in tožilniku): *duci žjanski, urbei žjanski*

⁸ nem.: *der Platz*, it.: *la piazza*;

- *Igram na computer.*
- *Ko pride domov iz vrtca, se igra s puzzle.*

2. Semantična širitev po vzorčnem jeziku

O pomenski širitvi slovenskih besed zaradi njihovega enačenja s sorodnimi italijanskimi besedami sem že govorila v zvezi s prislovoma *kje* in *kdatj*. Do podobne širitve pomenskega polja prihaja še v nekaterih drugih primerih.

Pod vplivom italijanščine učenci uporabljajo v nepravem pomenu še npr. glagole *menjati/se*, *umivati/se* in *znati* ter količinski prislov *mного*:

menjati se = *cambiare*

- *Upam, da se ne bo v moji družini nič menjalo.*
(*Spero che nella mia famiglia non cambi niente.*)

Glagol *menjati* je v tej povedi zapolnil pomenski prostor glagola *spremeniti se*.

umivati = *lavare*

- *Babica umiva obleke.*
(*La nonna lava i vestiti.*)

Glagol *umivati* je spodrnilil ustreznejši *prati*. Drugje pa je verjetno zamenjal tudi glagol *pomiti/pomivati*, ker pač učenec prvega povsem enači z italijanskim *lavare*.

znati = *sapere*

- *Ne znamo, kaj nas čaka.*

Takšna raba glagola *znati* je splošno razširjena v krajevnem govoru in sovпада z rabo italijanskega *sapere*.

mного = *molto*

- *Ta šport ni mnogo razvit.*
(*Questo sport non è molto diffuso.*)

Nerazlikovanje med količinskim prislovom *mного* in prislovom mere *zelo* je lahko vir dvoumja kot v naslednji povedi:

- *Starši nama mnogo zaupajo.*
(*I nostri genitori hanno molta fiducia in noi.*)

Učenka je hotela reči, da jima zelo zaupajo, da se nanju zanesejo.

3. Reprodukcijska zloženka ali besedne zveze

Med reprodukcijskimi italijanskimi besednimi zvezami zahtevajo posebno pozornost dobesedni prevodi ali kalki. Ti so že močno preplavili našo govorico. V spisih se pojavljajo zlasti naslednji kalki:

— <i>stojim slabo</i>	(<i>sto male</i>)
— <i>ostanem slabo</i>	(<i>rimango/resto male</i>)
— <i>narediti patent</i>	(<i>fare la patente</i>)
— <i>delati turnuse</i>	(<i>fare i turni</i>)
— <i>grem okoli s prijatelji</i>	(<i>vado in giro con gli amici</i>)
— <i>za srečo</i>	(<i>per fortuna</i>)
— <i>povedati zadnjo</i>	(<i>dire/raccontare l'ultima</i>)
— <i>dati krixd nekemu</i>	(<i>dare la colpa a qualcuno</i>)
— <i>povedati romanzi (!)</i>	(<i>fare la ramanzina</i>)

Navedeni primeri jezikovnih kalkov nam jasno prikazujejo, kolikšne so težave učencev pri upovedovanju zunajjezikovne dejanskosti v situaciji neposrednega stika med jeziki in še posebej tedaj, ko je eden izmed jezikov v podrejenem položaju.

Zanimiv se mi zdi zlasti zadnji kalk (*povedati romanzi*), pri katerem si je učenec skušal pomagati iz trenutne poimenovalne stiske s svojevrstnim prevodom italijanskega frazeologema (*fare la ramanzina = ošteti*).

Nekaj je tudi stavčnih kalkov:

- *Nimam volje delati ničesar.*
(*Non ho voglia di fare niente.*)
- *Vse kričke se prevrnejo name.*
(*Tutte le colpe ricadono/ si riversano su di me.*)
- *In ni še minilo.*
(*E non era ancora finita.*)

4. Hibridne tvorbe

Zaradi mešanja leksemov in morfemov obeh jezikov nastajajo hibridne tvorbe,⁹ bodisi hibridi s prevzetim korenem bodisi razne redundantne tvorbe:

- *smo se divertirali (zabavali)*
- *motorinček*

V drugi besedi je manjšalno obrazilo dvakrat prisotno: kot prevzeta prvina in kot domače priponsko obrazilo.

5. Delitev vlog med domačimi in prevzetimi besedami

Domače in prevzete besede si različno delijo vloge; to je odvisno od udeležencev pri sporočanju (govorca, naslovnika, vsebine, zunajjezikovnega konteksta, sporočilnega namena itd.).

Za zgled navajam primer porazdelitve vlog med domačimi in prevzetimi besedami v položaju, ki je značilen za Slovence v Italiji (seveda je večja oz. manjša prisotnost interferenc odvisna od govorca).

a) neformalno sporazumevanje med dvojezičnima govorcema:

- *Uzjmi bjankeriju z lavatриče.*
- *Si ku en fantazma.*
- *Pjati u lavastovilje su čisti.*

b) formalno sporazumevanje med dvojezičnima govorcema oz. med dvo- in enojezičnim slovenskim govorcem:

- *Vzemi perilo iz pralnega stroja.*
- *Si kot prikazen.*
- *Krožniki v pomivalnem stroju so čisti.*

6. Indirektno vplivanje dominantnega jezika

Vpliv prevladujočega jezika na jezik v podrejenem položaju pa se ne uresničuje samo v raznih oblikah vnašanja, ki sem jih skušala prikazati v svoji raziskavi. Iz obrambe pred prevzemanjem tujih prvin se porajajo še druga jezikovna ravnanja, kot so npr. okostenelost izraza, pomenska praznitev besed ter razne hiperkorektnosti.

⁹ Takšen hibrid je tudi beseda *sportiven* (*Moja družina je zelo športivna*); tujek je v tem primeru priponsko obrazilo *-iven* (v it. *sportivo*).

Zdi se mi, da se je treba ob pomenski praznitvi besed še posebej zamisliti. Ta se na zunaj kaže v pogosti uporabi besed s širokim pomenom in v opisnem poimenovanju. Med besednimi vrstami so zaradi tega najbolj prizadeti glagoli. Namesto nazornejših, pomensko nabitih glagolov uporabljajo učenci najrazličnejše zveze osnovnih glagolov in njihovih določil. V takšnih zvezah se najpogosteje pojavljajo glagoli: *biti, iti, hoditi, reči, narediti in delati*.¹⁰

Za zgled navajam nekatere zveze z glagolom *delati*:

— *Mama dela pri hiši. / Mama dela za gospodinjjo (ali kot gospodinja). / Teta Ani dela v bolnišnici (kot bolničarka). / Oče gre delat v vinograd. / Če je prost pol ure, dela zid. / Ko se odpočijem, delam naloge. / Dela za kmeta itd.*

GRADIVO IN LITERATURA

Gradivo:

61 šolskih spisov z naslovom *Moja družina, Državna srednja šola s slov. uč. jezikom "Igo Gruden", Nabrežina, š. l. 1988/89*

Literatura:

Toporišič J., Slovenska slovnica, Obzorja Maribor :76
Isti, Nova slovenska skladnja, DZS, Ljubljana '82
Weinreich U., *Lingue in contatto*, Boringhieri, Torino '74
Gruden Ž., Prispevek k spoznavanju situacije tržaških Slovencev, JS 1976, št. 3, str. 72-79
Ista, Šola in jezikovna kultura, Posvet o slovenskem šolstvu, SLORI TS, ZIT, TS '76, str. 144-151
Pogorelec B., K vprašanju bilingvizma in diglosije iz slovenske izkušnje, Naši razgledi, 28. 12. 1984
Križar Ortar M., Vežljivost: iz pomena v izraz, XXVI. SSJLK Fil. fakulteta, Ljubljana 1990, str. 129-140
Sedmak D., Susič E., Tiha asimilacija, ZIT, Trst '83
Slabe V., Kunst Gnamuš O., Besede naše so žive, Pedagoški inšt. pri Univerzi v Ljubljani, Ljubljana '81
Kunst Gnamuš O., Lupinc O., Izrazne zmožnosti učencev na šolah s slov. učnim jezikom na Tržaškem (rokopis), Pedagoški inštitut, Lj. '89

UDK 808.63:805.0(450.361)

Summary

Vera Caharija Pizzolitto

INTERFERENCES WITH ITALIAN IN THE WRITTEN WORKS OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS IN NABREŽINA

The omnipresence and aggressiveness of the mass media, especially of the radio and television, has a decisive influence on the position of the minority language, which is in comparison with the language of the majority population — Italian — in a position of inequality. Interferences with Italian are just like in speech more and more numerous also in the written products of secondary school students. They can be detected in the incorrect usage of words, the wrong word order and verb linkage, the changing of grammatical characteristics of words (e.g. the changing of gender), dual omission, the taking over of foreign words. The research draws special attention to the word-for-word translation of set phrases, which often amounts into hybrid forms that are the result of the mixing of both languages. Another consequence is a defence reaction, which can be observed in hypercorrectness, obsolete expressions and the gradual loss of the meaning of individual words, where verbs are mostly affected.

¹⁰ S pomensko izpraznjenostjo glagolskih poimenovanj, ki se kaže v širitvi pomena in skladenjske vloge jedrnih glagolov, se ukvarjata O. Kunst Gnamuš in O. Lupinc v svoji raziskavi *Izrazne zmožnosti učencev na šolah s slov. učnim jezikom na Tržaškem*. Tam navajata še besedne zveze z glagoli *dati, imeti in postati*.